

Recidīva rādītāji personām, kas notiesātas par dzimumnozieguma izdarīšanu.

Pētījuma rezultāti.

Valsts probācijas dienests ir apkopojis un analizējis datus par probācijas klientiem, kas notiesāti par dzimumnoziegumu izdarīšanu. Izpētes mērķis ir apzināt recidīva rādītājus šai likumpārkāpēju grupai. Tāpat pētījumā tiek analizēti dzimumnoziedznieku grupu raksturojošie kriminoloģiskie rādītāji.

Pētījuma jēdzienu, metodoloģijas un izlases raksturojums

Pētījumā ar jēdzienu **“dzimumnoziedznieks”** tiek saprastas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību notiesāta persona, kas:

1. bija vai ir Valsts probācijas dienesta (VPD) klients;
2. ir izdarījusi un tika notiesāta par:
  - a. izvarošanu (Krimināllikuma (KL) 159. pants);
  - b. seksuālu vardarbību (KL 160.pants);
  - c. seksuāla rakstura darbībām ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu (KL 161.pants);
  - d. pavešanu netiklībā (KL 162.pants) un/vai pamudināšanu iesaistīties seksuālās darbībās (KL 162¹.pants).

Lai veiktu recidīvās noziedzības izpēti, ir izgūta un tika analizēta **VPD datu bāzē „Probācijas lietu uzskates sistēmā” (PLUS)** iekļautā informācija, kas tika papildināta ar statistiskas **datiem no sodu reģistra** (Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Noziedzīgus nodarījumus izdarījušo personu uzskaites nodaļas Personas sodāmības un uzskaites dati). Atbilstoši pētījuma analīzes nolūkam, dati ir sadalīti 3 pazīmju grupās:

1. kriminoloģiskie dati par “indeksa noziegumu”;
2. dati, kas raksturo izlasē iekļautā dzimumnoziedznieka kriminālo pagātņi;
3. recidīvu raksturojošie dati.

Noziedzīgs nodarījums vai nodarījumu kopums, kas bija par pamatu notiesātās personas nonākšanai probācijas sistēmā un kļūšanai par probācijas klientu, tika **kodēts kā “indeksa noziegums”**. Šis noziedzīgais nodarījums vai nodarījumu kopums kalpoja par atskaites punktu iepriekšējo sodāmību un recidīva noteikšanai un nošķiršanai. Noziedzīgie nodarījumi, par kuriem probācijas klients bija notiesāts pirms indeksa nozieguma izdarīšanas, tika **iekļauti kriminālās pagātnes**

rādītāju grupā. Savukārt noziedzīgi nodarījumi, kas izdarīti pēc personas notiesāšanas par indeksa noziegumu, tika klasificēti kā **recidīvs**¹ (skatīt 1. attēlu).

1.attēls. Analizēto pazīmju grupas

Pētījumā iekļautajiem dzimumnoziedzniekiem dažādi tika izvēlēti **“riska iestāšanās brīdis” jeb recidīva mērīšanas sākuma datums**. Nosacītas notiesāšanas un piespiedu darba piemērošanas gadījumos recidīva mērīšanas sākuma datums bija tiesas nolēmuma vai prokurora lēmuma spēkā stāšanās datums. Savukārt, nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas vai brīvības atņemšanas pilna termiņas izciešanas gadījumā, recidīvs tika mērīts no dienas, kad notiesātā persona atgriezās sabiedrībā, t.i., dzimumnoziedznieks tika atbrīvots no ieslodzījuma.

Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sniegtie statistikas dati tika izmantoti, lai konstatētu to, vai dzimumnoziedznieki ir izdarījuši noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā. Recidīva konstatēšanai tika izvēlēts kritērijs – izlasē iekļautā persona recidīva mērīšanas periodā ir izdarījusi darbību/darbības par kuru izdarīšanu:

- 1) ir ierosināts kriminālprocess, un 2) izlasē iekļautai personai ierosinātā kriminālprocesa ietvaros ir noteikts aizdomās turamā vai apsūdzētā statuss, vai arī kriminālprocess ir pabeigts ar notiesājošu spriedumu.

Tādējādi **recidīva jēdzienā nav iekļauti** tie gadījumi, kad par recidīva mērīšanas periodā izdarīto darbību **ir ierosināts jauns kriminālprocess, bet tas ir izbeigts**, jo persona nav atzīta par vainīgu vai attaisnota. Tāpat **izvēlētā definīcija neaptver neregistrēto noziedzību**, t.i., tos gadījumus, kad izlasē iekļautā persona ir izdarījusi kriminālsodāmu darbību, bet tai nav sekojusi kriminālprocesa ierosināšana.

¹ Pētījumā ir analizēta jauna dzimumnozieguma izdarīšana un tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšana, kas var tikt raksturoti kā neseksuāla vardarbība. Noziedzīgi nodarījumi, kas tika kodēti kā “neseksuāla vardarbība”, ir: dažādas pakāpes smaguma miesas bojājumu nodarīšana; slepkavība un nonāvēšana; laupīšana; nelikumīga brīvības atņemšana; personas nolaupīšana; uzbrukums valsts varas pārstāvim.

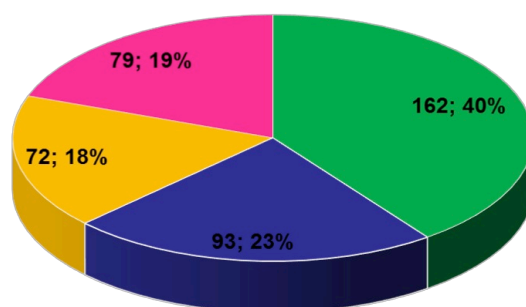
Pētījuma izlase

Pētījuma nolūks ir aptvert pēc iespējas plašāku dzimumnoziedznieku loku, tomēr ierobežojumi, kas saistīti ar analīzei nepieciešamo datu pieejamību, ietekmēja izlases veidošanas procesu un rezultātu. Pētījums neaptver visus Latvijas dzimumnoziedzniekus, jo VPD rīcībā ir tikai dati par tiem dzimumnoziedzniekiem, kas vismaz vienu reizi dzīvē ir kļuvuši par probācijas klientiem. Tos dzimumnoziedzniekus, kas nav bijuši probācijas klienti, no VPD uzkrātiem datiem nevar identificēt. Tādējādi, pieejamie dati ļāva veikt analīzi par dzimumnoziedzniekiem, kas agrāk ir bijuši vai ir probācijas klienti pētījuma veikšanas brīdī. **Pētījuma izlasi veido 406 gadījumi – par dzimumnoziegumiem sodītas personas, kas kļuva par VPD klientiem laika posmā no 2006. gada janvāra līdz 2014.gada janvārim.**

Analīzes nolūkos, balstoties uz kriminoloģiskiem datiem, kas raksturo indeksa noziegumu, izlasē tika izdalītas **4 notiesāto personu kategorijas** :

1. nosacīti notiesātās personas (NN);
2. nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas atbrīvotās personas (NPTA);
3. ar piespiedu darbiem notiesātās personas (PD);
4. pēc pilna termiņa atbrīvotās personas, kas ir bijuši VPD klienti² (pilna termiņa brīvības atņemšana – PTBA).

Izlasē visplašāk pārstāvētas ir nosacīti notiesātās personas (162 gadījumi; 40%). Nākamā lielākā grupa ir nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas atbrīvotie (93 gadījumi; 23%), bet mazāk pārstāvētas ir ar piespiedu darbu notiesātie (72 gadījumi; 18%), kā arī pēc pilna brīvības atņemšanas termiņa atbrīvotās personas (79 gadījumi; 19%) (skatīt 2. attēlu).

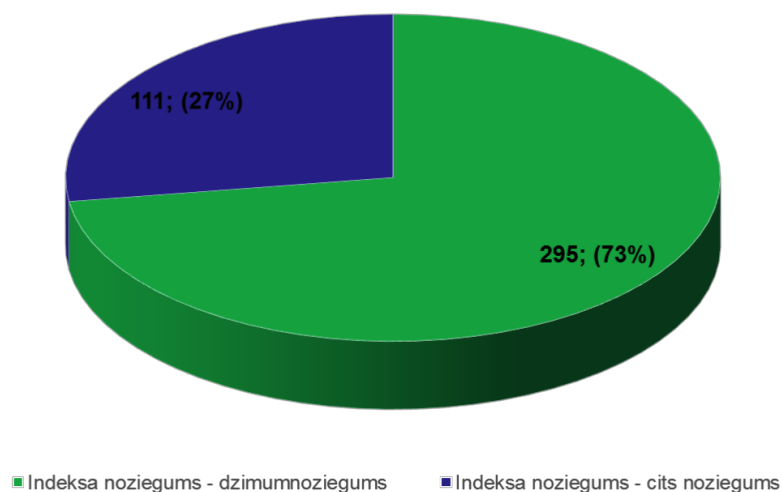

■ Nosacīti notiesātie ■ Nosacīti pirms termiņa atbrīvotie ■ Piespiedu darbs ■ Brīvības atņemšana - pilns termiņš

2. attēls. Dzimumnoziedznieku sadalījums pēc soda veida (n=406)

² Šajā grupā pārsvarā ir iekļautas notiesātās personas par kurām VPD sagatavoja izvērtēšanas ziņojumu, bet kuras netika atbrīvotas pirms termiņa.

Izlasē tika iekļauti gan tie gadījumi, kad dzimumnoziedznieks nonāca probācijas sistēmā, jo bija izdarījis dzimumnoziegumu, gan tie gadījumi, kad persona par dzimumnoziegumu bija tiesāta iepriekš, bet pamats nonākšanai probācijas redzeslokā bija cits noziedzīgs nodarījums. Proti, 295 gadījumos (73%) likumpārkāpēja nonākšanas iemesls probācijas sistēmā bija dzimumnozieguma izdarīšana, bet 111 gadījumos (27%) notiesātais sodu par dzimumnoziegumu bija izcietis iepriekš, bet probācijas sistēmā likumpārkāpējs nonāca par cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (3. attēls).

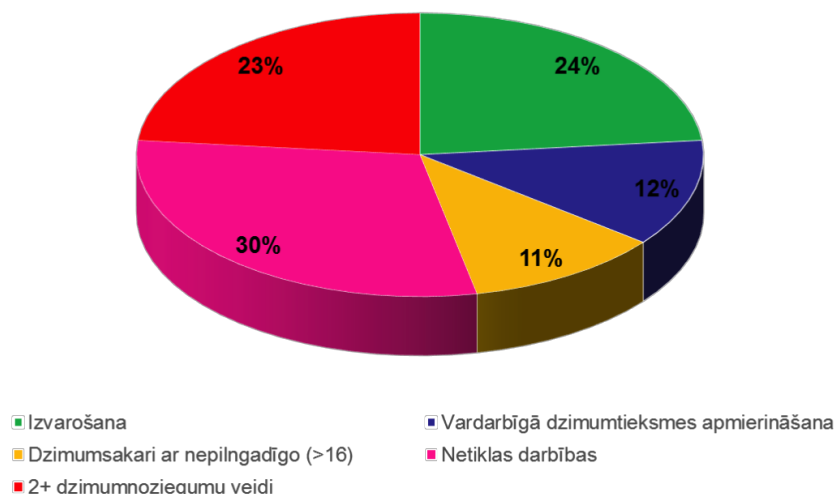
3.attēls. Indeksa noziegums: noziedzīgā nodarījuma veids (n=406)

Rezultāti

Lai gan iegūtie dati neļauj izdarīt secinājumus par visu Latvijas dzimumnoziedznieku grupu, tomēr tie sniedz ieskatu gan par dzimumnoziedzniekiem un viņu izdarītajiem noziegumiem, gan par likumpārkāpējiem piemēroto sodu. Pētījuma rezultātu pirmajā daļā tiks raksturots dzimumnoziedznieku sadalījums pēc izdarītā noziedzīgā nodarījuma un piemērotā soda veida, sniegts dzimumnoziedznieku kriminālās pagātnes raksturojums (iepriekšējo sodāmību skaits, noziedzīgo nodarījumu veids, u.tml.), aplūkotas līdzības un atšķirības starp 4 izdalītajām dzimumnoziedznieku grupām. Savukārt, otrajā pētījuma rezultātu apraksta daļā tiks analizēts noziedzīgu nodarījumu recidīvs.

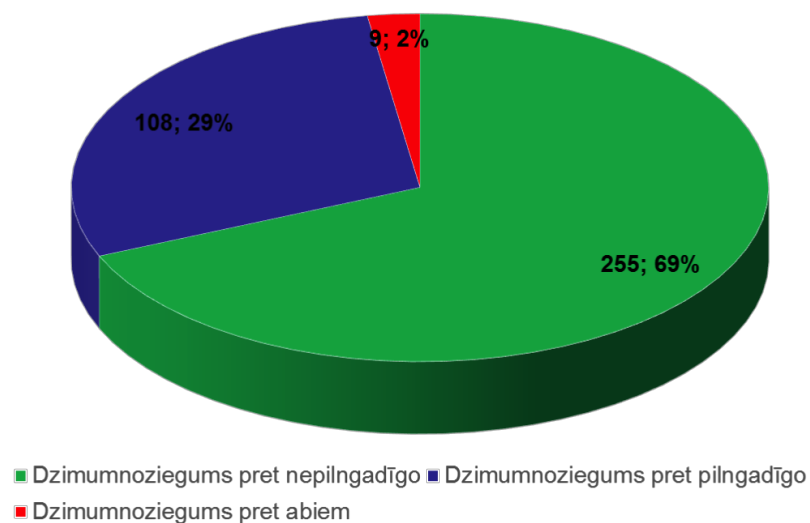
1. Dzimumnoziedznieku raksturojums

Notiesātās personas, kas sodītas par dzimumnoziegumiem, ir izdarījušas dažāda veida dzimumnoziegumus. Gandrīz **katrā ceturtajā gadījumā (23%) likumpārkāpējs ir notiesāts par vismaz divu veida dzimumnoziegumu izdarīšanu**. Tajos gadījumos, kad dzimumnoziedznieki ir izdarījuši tikai viena veida dzimumnoziegumus, **visbiežāk izdarītais dzimumnoziegumi ir pavešanu netiklībā (KL 162.pants) un/vai pamudināšana iesaistīties seksuālās darbībās (KL 162.¹.pants)**. Šādi dzimumnoziegumi ir izdarīti 30% gadījumu. **24% gadījumu dzimumnoziedznieks ir notiesāts par izvarošanu (KL 159. pants)**. Retāk izdarītie dzimumnoziegumi ir klasificēti kā seksuāla vardarbība (KL 160.pants) un seksuāla rakstura darbības ar personām, kuras nav sasniegušas sešpadsmit gadu vecumu (KL 161.pants). Šādi noziegumi sastāda 12% un 11% (skatīt 4.attēlu).

4. attēls. Dzimumnozieguma veids (n=295)

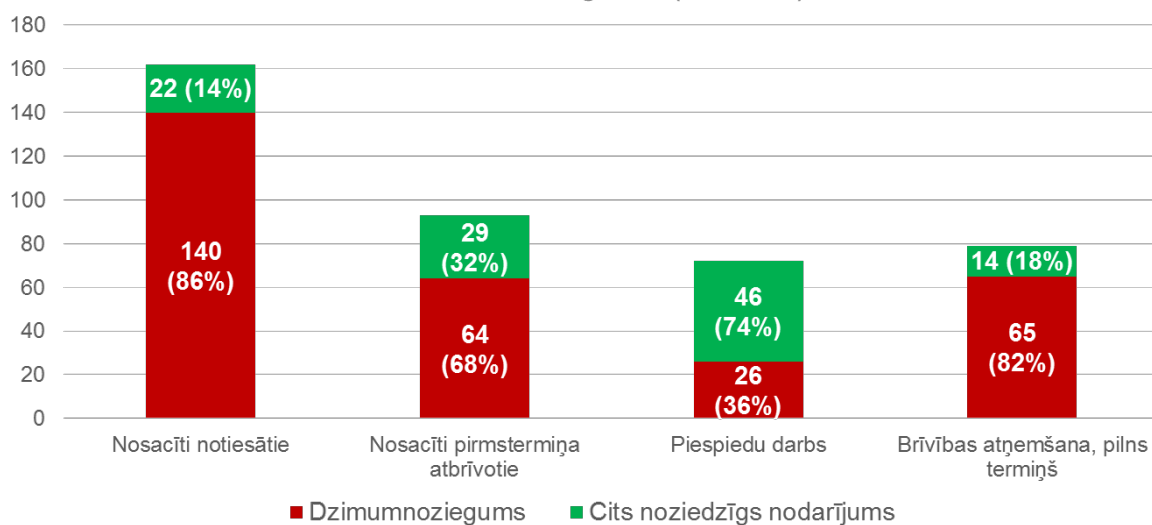
Ja aplūkojam to, kas šajos dzimumnoziegumos ir cietuši, tad **vairumā gadījumos dzimumnoziegums ir izdarīts pret nepilngadīgu personu**. No 372 gadījumiem 255 gadījumos (69%) probācijas darbinieks bija izdarījis atzīmi VPD datu bāzē par to, ka dzimumnoziegums ir veikts pret nepilngadīgu personu. 108 gadījumos (29%) bija atzīmēts, ka cietušais ir pilngadīga persona, bet 9 gadījumos (2%) dzimumnoziedznieks ir izdarījis dzimumnoziegumus gan pret nepilngadīgo, gan pret pilngadīgo (skatīt 5. attēlu). Šāds cietušo sadalījums parāda, ka nepilngadīgie ir vairāk pakļauti dzimumnoziegumu riskam, jo 7 no 10 gadījumiem nepilngadīga persona bija cietušais.

5. attēls. Dzimumnoziegumā cietušais (n=372)

Analizējot līdzības un atšķirības starp 4 izdalītajām dzimumnoziedznieku grupām, ir jāatzīst, ka pastāv statistiski nozīmīgas atšķirības starp tām. Tā vairākums (74%) no izlasē iekļautajiem dzimumnoziedzniekiem, kuriem piespriests sods par indeksa noziegumu bija piespiedu darbs, nonāca probācijas sistēmā par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kas nav dzimumnoziegums (šie gadījumi tika iekļauti izlasē, jo personas bija agrāk sodītas par dzimumnozieguma izdarīšanu). Tikai 36% ar piespiedu darbu notiesāto nonākšana probācijas sistēmā bija saistīta ar dzimumnozieguma izdarīšanu. Pārējās trijās grupās vairākums bija nonākuši probācijas sistēmā, jo pastrādātais noziedzīgais nodarījums bija dzimumnoziegums – 86% nosacīti notiesāto, 82% pilnu brīvības atņemšanas sodu izcietušo un 68% nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto indeksa noziegums bija dzimumnoziegums (skatīt 6. attēlu). Minētās atšķirības ir statistiski nozīmīgas ($p = 0.000$)

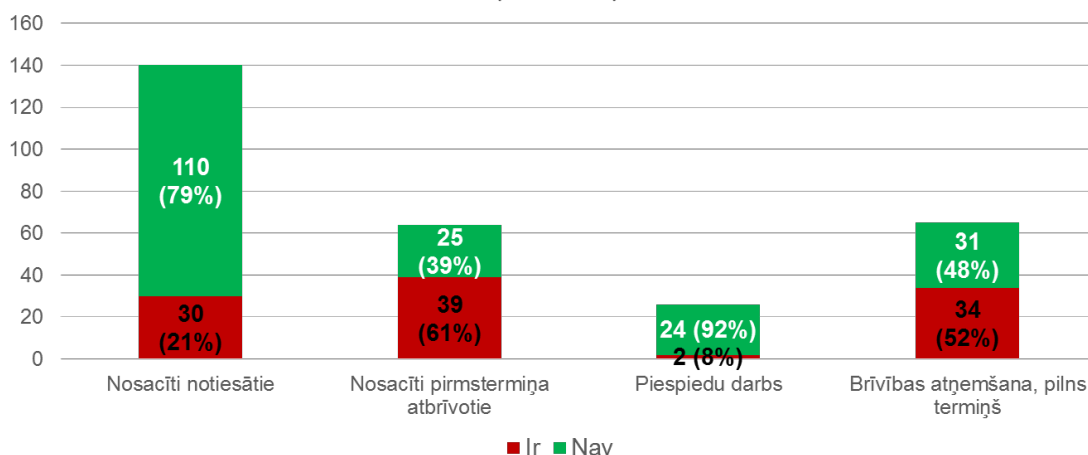
Indeksa noziegums (n = 406)

6. attēls. Indeksa noziegums: dzimumnoziegums vs cits noziedzīgs nodarījums

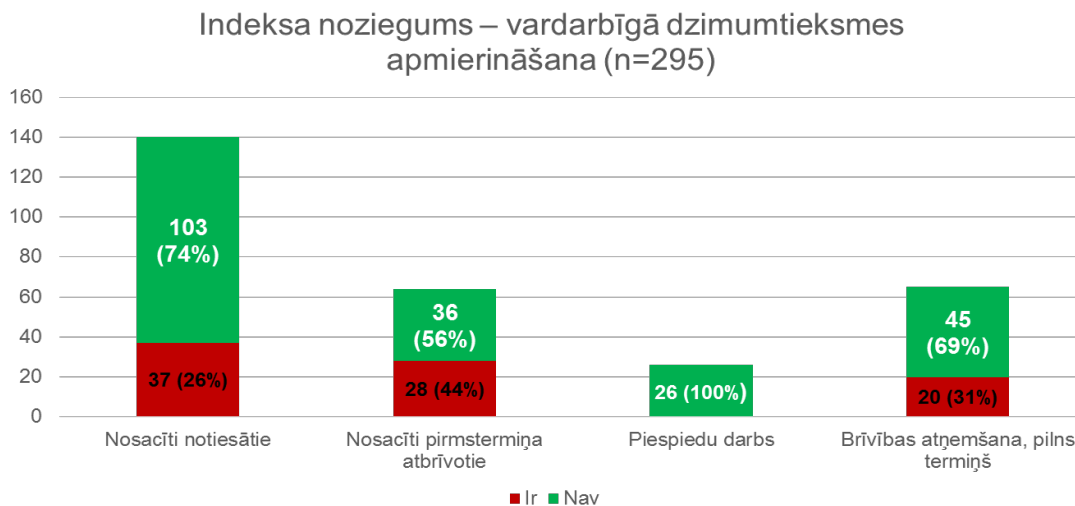
Atšķirības ir vērojamas arī attiecībā uz izdarītā dzimumnozieguma veidu. Ja nosacīti pirmstermiņa un pilnu brīvības atņemšanas sodu izcietušo grupā vairāk kā pusē gadījumu dzimumnoziedznieks bija notiesāts par izvarošanu (39 no 64 gadījumiem nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto grupā un 34 gadījumi no 65 pilnu brīvības atņemšanas termiņu izcietušo grupā), tad nosacīti notiesāto un ar piespiedu darbiem notiesāto grupās par izvarošanu sodīto personu īpatsvars ir mazāks. Proti, nosacīti notiesāto grupā katrs piektais dzimumnoziedznieks (30 no 140 gadījumiem) bija sodīts par izvarošanu, bet ar piespiedu darbiem notiesāto grupā izvarošana veikta 2 no 26 gadījumiem (skatīt 7.attēlu). Šīs atšķirības starp grupām ir statistiski nozīmīgas ($p = 0.000$).

Indeksa noziegums – izvarošana (n = 295)

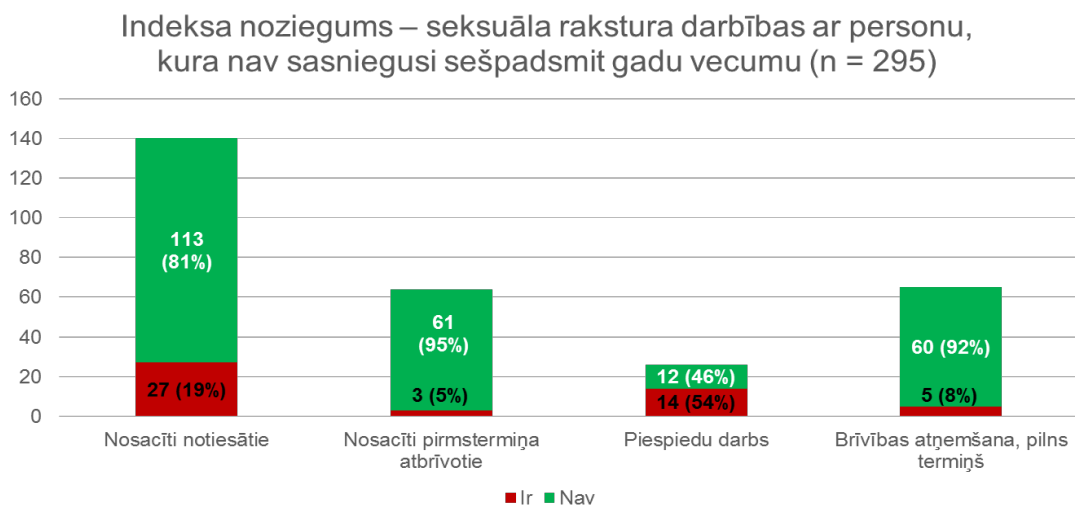
7. attēls. Par izvarošanu notiesāto personu īpatsvars grupās

Arī par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu sodīto īpatsvars minētajās divās grupās bija lielāks. Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto grupā dzimumnoziedznieki bija sodīti par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu 28 no 64 gadījumiem. Pilnu brīvības atņemšanas termiņu izcietušo grupā personas notiesātas par vardarbīgas dzimumtieksmes apmierināšanu gandrīz katrā trešajā gadījumā (20 no 65 gadījumiem). Nosacīti notiesāto grupā šāda noziedzīga nodarījuma īpatsvars ir mazāks (37 no 140 gadījumiem), bet ar piespiedu darbiem notiesāto grupā šādu gadījumu nav (skatīt 8. attēlu). Arī šīs atšķirības ir statistiski nozīmīgas ($p = 0.000$).

8. attēls. Par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu notiesāto personu īpatsvars grupās

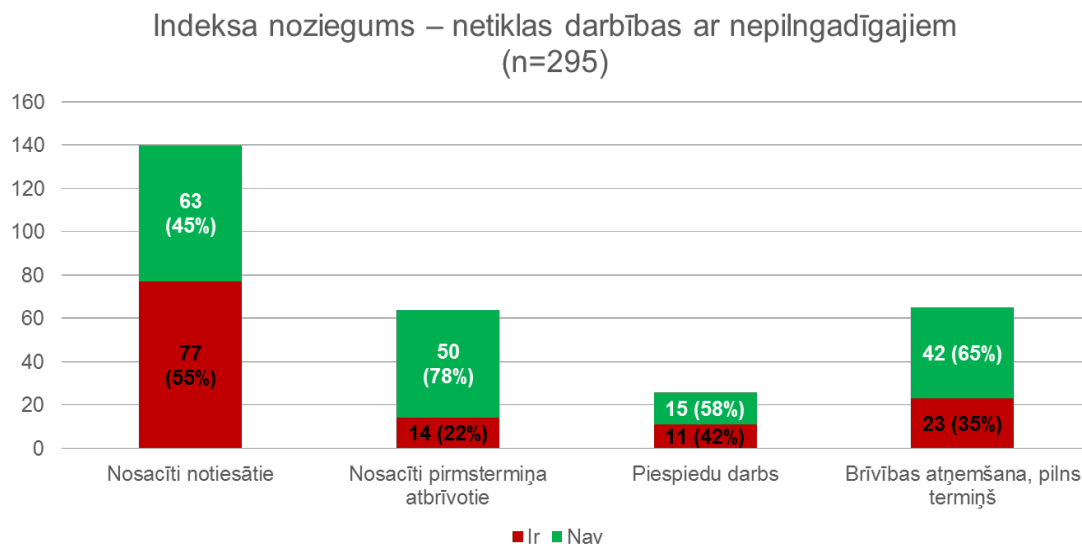
Savukārt, to gadījumu, kad persona notiesāta par seksuāla rakstura darbībām ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, īpatsvars ir lielāks ar piespiedu darbiem notiesāto grupā – 14 no 26 gadījumiem izdarītais dzimumnoziegums bija šādi kvalificēts (skatīt 9. attēlu). Atšķirības ir statistiski nozīmīgas ($p = 0.000$)

9. attēls. Notiesāto par seksuāla rakstura darbībām ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, īpatsvars grupās

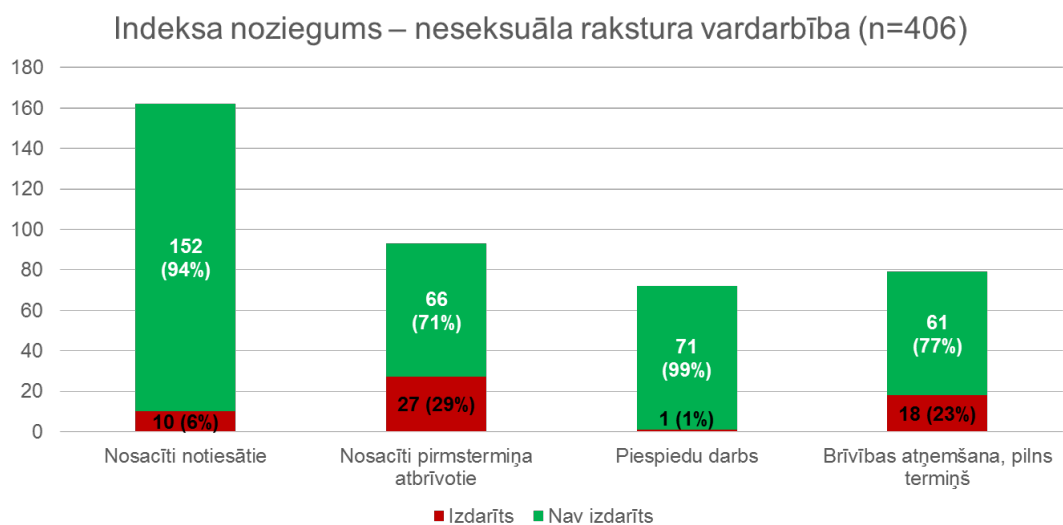

Tāpat ir aplūkots tādu gadījumu īpatsvars grupās, kuros noziedzīgais nodarījums tika klasificēts kā netiklas darbības ar nepilngadīgām personām (skatīt 10. attēlu). Par šādu darbību veikšanu biežāk ir piemērota nosacīta notiesāšana, t.i., vairāk kā puse no nosacīti notiesāto grupas bija notiesātas par netiklām darbībām ar nepilngadīgo. Pārējās grupās šādu dzimumnoziedzumu īpatsvars ir zemāks. Atšķirības ir statistiski nozīmīgas ($p = 0.000$).

10. attēls. Par netiklām darbībām ar nepilngadīgiem notiesāto personu īpatsvars grupās

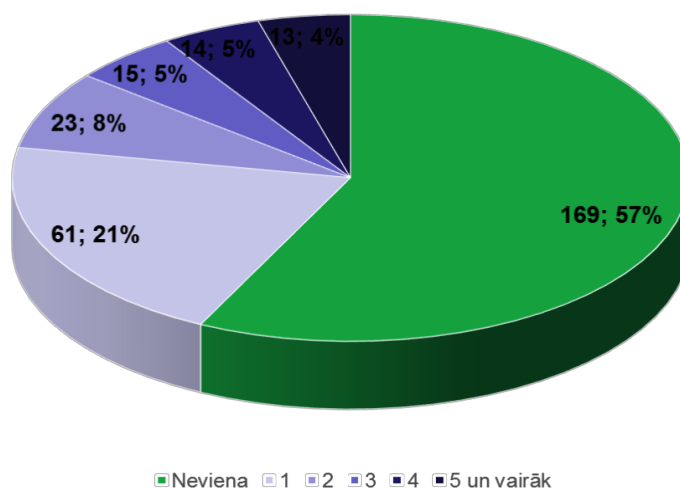
Līdztekus dzimumnoziedzumiem, vairākos gadījumos persona bija notiesāta arī par neseksuālas vardarbības izdarīšanu (skatīt 11. attēlu). Šādu noziegumu īpatsvars ir augstāks nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto (27 no 93 gadījumiem) un brīvības atņemšanas pilnu termiņu izcietušo grupā (18 no 79 gadījumiem). Viszemākais neseksuālas vardarbības gadījumu skaits ir ar piespiedu darbiem notiesāto grupā (1 no 72 gadījumiem). Atšķirības ir statistiski nozīmīgas ($p = 0.000$).

11. attēls. Par neseksuālas rakstura vardarbības izdarīšanu notiesāto personu īpatsvars grupās

Analizējot dzimumnoziedznieku pagātnē izdarītos noziedzīgos nodarījumus, jāsecina, ka vairākums dzimumnoziedznieku, kas probācijas sistēmā nonāca par dzimumnozieguma izdarīšanu (indeksa noziegums ir dzimumnoziegums), agrāk nav tiesāti. 57% gadījumu dzimumnoziedzniekam nav iepriekšēju sodāmību, 21% gadījumu dzimumnoziedzniekam ir viena iepriekšēja sodāmība, bet 22% gadījumu likumpārkāpējam ir divas vai vairāk iepriekšējas sodāmības (skatīt 12.attēlu). 16 gadījumos (5.4%) iepriekšējā sodāmība bija par dzimumnozieguma veikšanu, bet 31 gadījumā (10,5%) dzimumnoziedznieks bija iepriekš sodīts par neseksuāla rakstura vardarbības izdarīšanu.

Iepriekšēju sodāmību skaits (n=295)

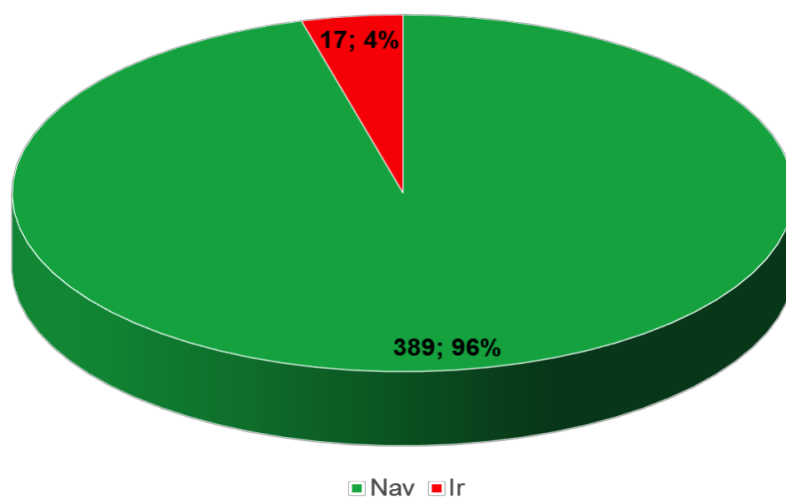
12.attēls. Iepriekšēju sodāmību skaits personām, kurām indeksa noziegums bija dzimumnoziegums

2. Recidīva rādītāji personām, kas notiesātas par dzimumnozieguma izdarīšanu

Izpētes mērķis ir atklāt probācijas klientu atkārtoti izdarītos dzimumnoziegumus, kā arī apzināt neseksuāla rakstura vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas īpatsvaru izlasē. Pētījumā ir aprēķināti **3 veidu rādītāji** jaunu dzimumnoziegumu un neseksuāla rakstura vardarbīgu nodarījumu raksturošanai:

1. dzimumnoziegumu recidīva un neseksuāla rakstura vardarbīgu nodarījumu **gadījumu īpatsvars izlasē**, t.i., cik no visiem izlasē iekļautajiem dzimumnoziegumiem ir izdarījuši vismaz vienu atbilstošu (dzimumnoziegumu vai vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu) noziedzīgu nodarījumu;
2. dzimumnoziegumu recidīva un neseksuāla rakstura vardarbīgu nodarījumu **gadījumu īpatsvars 1 gada laikā**, t.i., cik no izlasē iekļautajiem dzimumnoziegumiem ir izdarījuši vismaz vienu atbilstošu noziedzīgu nodarījumu viena gada laikā, salīdzinot ar tiem dzimumnoziedzniekiem, kas ir atradušies sabiedrībā vismaz vienu gadu, bet šajā laika periodā nav izdarījuši atbilstošu nodarījumu;
3. dzimumnoziegumu recidīva un neseksuāla rakstura vardarbīgu nodarījumu **gadījumu īpatsvars 3 gada laikā**, t.i., cik no izlasē iekļautajiem dzimumnoziegumiem ir izdarījuši vismaz vienu atbilstošu noziedzīgu nodarījumu trīs gada laikā, salīdzinot ar tiem dzimumnoziedzniekiem, kas ir atradušies sabiedrībā vismaz trīs gadus, bet šajā laika periodā nav izdarījuši atbilstošu noziedzīgu nodarījumu.

Dzimumnoziegumu recidīva līmenis (n=406)

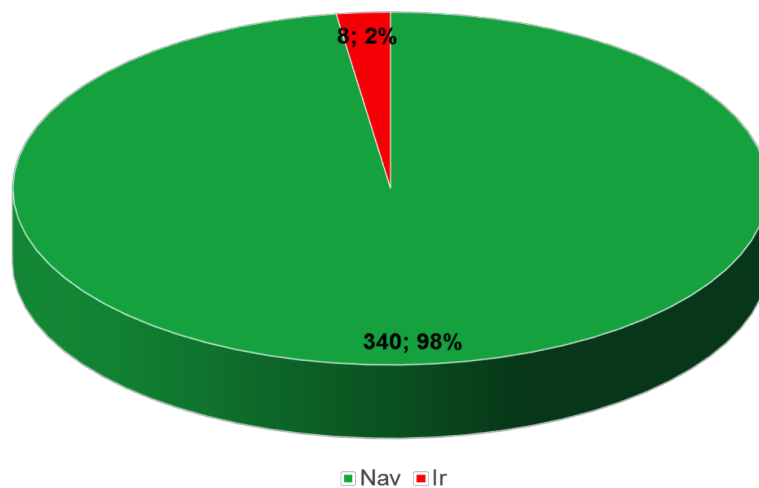

12.attēls. Dzimumnoziegumu recidīva gadījumu īpatsvars izlasē

Veiktā analīze atklāj, ka 17 gadījumos notiesātiem dzimumnoziedzniekiem ir ierosināts kriminālprocess par jauna dzimumnozieguma izdarīšanu (skatīt 12. attēlu). Tādējādi **recidīva gadījumu īpatsvars ir 4,2%**, t.i., tikai katrs divdesmit ceturtais izlasē iekļautais dzimumnoziedznieks izdarīja jaunu dzimumnoziegumu.

Analizējot dzimumnoziegumu recidīvu viena gada periodā, no 348 izlasē iekļautajiem gadījumiem **8 gadījumos persona izdarīja jaunu dzimumnoziegumu pirmā gada laikā**. Tas sastāda 2% no apsekotajiem gadījumiem (skatīt 13. attēlu).

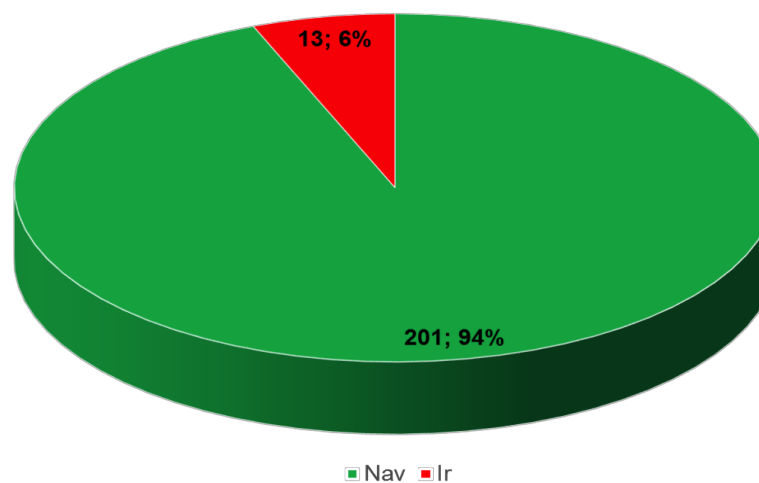
Dzimumnoziegumu recidīvs 1. gadā

13. attēls. Dzimumnozieguma recidīva gadījumu īpatsvars 1. gada laikā (n=348)

Analizējot recidīvu **trīs gadu periodā, dzimumnoziegumu recidīva gadījumu īpatsvars ir 6%**, t.i., 13 gadījumos persona izdarīja jaunu dzimumnoziegumu trīs gada periodā no riska iestāšanās brīža, bet 201 gadījumā persona atradās minēto laika periodu sabiedrībā, bet jaunu dzimumnoziegumu neizdarīja (skatīt 14. attēlu).

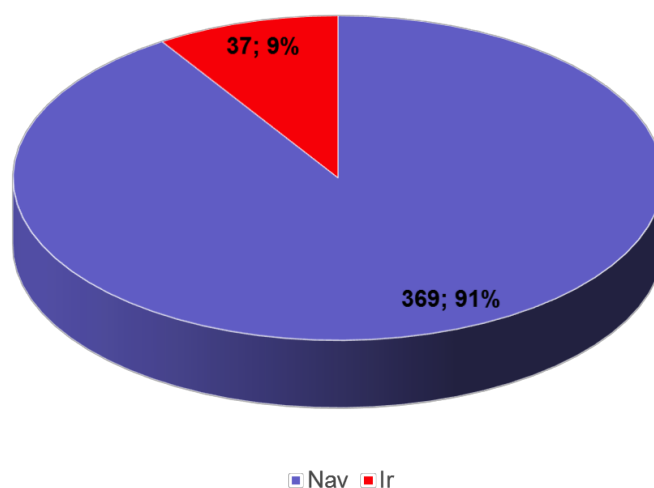
Dzimumnoziegumu recidīvs 3 gadu laikā

14. attēls. Dzimumnozieguma recidīva gadījumu īpatsvars pirmo 3 gadu laikā (n=214)

Neseksuāla rakstura vardarbība ir vairāk izplatīta. Arī izlasē iekļautie likumpārkāpēji šādus nodarījumus, kas ir klasificējama kā neseksuāla vardarbība, ir izdarījuši biežāk kā jaunus dzimumnoziedzumus. **Deviņi procenti (37 gadījumi) apsekoto izdarīja jaunu noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbības pielietošanu vai draudiem (skatīt 15. attēlu).**

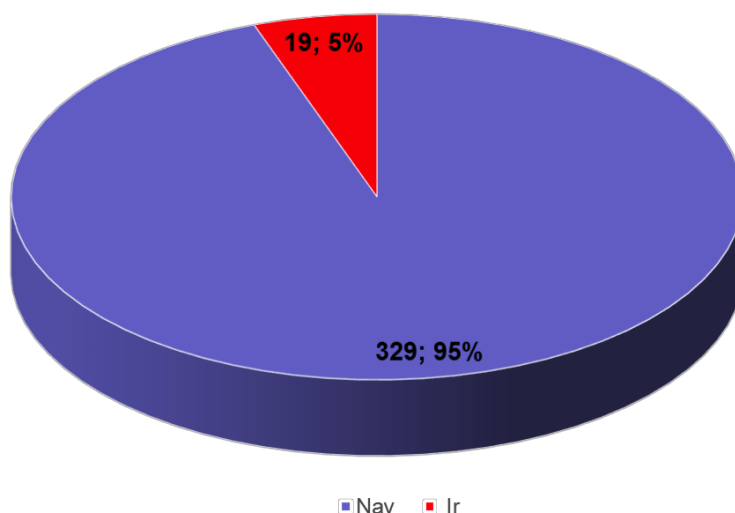
Neseksuāla vardarbība: recidīvs

15. attēls. Neseksuāla vardarbība: gadījumu īpatsvars izlasē (n=406)

Analizējot neseksuālās vardarbības gadījumu īpatsvaru viena gada periodā, no 348 izlasē iekļautajiem gadījumiem 19 gadījumos persona izdarīja vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu pirmā gada laikā. Tas sastāda 5% no apsekotajiem gadījumiem (16. attēls).

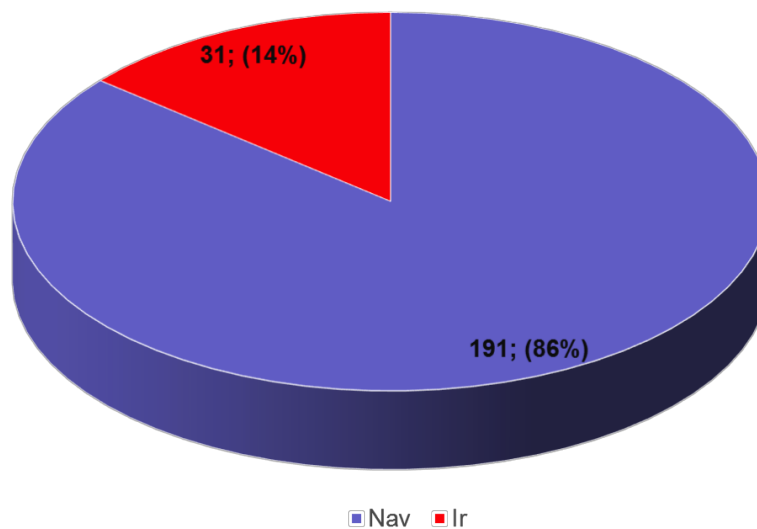
Neseksuāla vardarbība: recidīvs pirmā gada laikā

16. attēls. Neseksuāla vardarbība: recidīva gadījumu īpatsvars 1. gada laikā (n=348)

Ja aplūko vardarbīgo noziedzīgu nodarījumu īpatsvaru trīs gadu periodā, tad šādu noziedzīgu nodarījumu īpatsvars ir 14%, t.i., 31 gadījumā persona pastrādāja vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu trīs gada laikā no riska iestāšanās brīža, bet 191 gadījumā persona atradās minēto laika periodu sabiedrībā, bet vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu neizdarīja (skatīt 17.attēlu).

Neseksuāla vardarbība: recidīvs trīs gadu laikā

17. attēls. Neseksuāla vardarbība: recidīva gadījumu īpatsvars pirmo 3 gadu laikā (n=222)

Gan dzimumnoziedzumu recidīva, gan neseksuāla rakstura vardarbības gadījumu skaits ir neliels. Šī iemesla dēļ nav iespējams salīdzināt un analizēt recidīva rādītāju atšķirības dažādām notiesāto grupām, kā arī izvērtēt dažādu VPD intervencu ietekmes efektivitāti. Lai īstenotu šādu pētījumu ir nepieciešams turpināt uzkrāt datus. Tāpat pētījums par dzimumnoziedzniekiem, kas ir citu institūciju redzes lokā, ir aktuāls, proti, dzimumnoziedzumu recidīvs ir jāturpina pētīt.

Secinājumi

Veiktā izpēte tika īstenota, lai apzināt recidīva rādītājus probācijas klientiem, kas notiesātas par dzimumnozieguma izdarīšanu. Izlasē tika **iekļauti 406 gadījumi – par dzimumnoziegumiem sodītas personas, kas kļuva par VPD klientiem laika posmā no 2006. gada janvāra līdz 2014.gada janvārim.**

Izlasē tika iekļautas:

1. nosacīti notiesātās personas (162 gadījumi; 40%);
2. nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas atbrīvotās personas (93 gadījumi; 23%);
3. ar piespiedu darbiem notiesātās personas (72 gadījumi; 18%);
4. pēc pilna termiņa atbrīvotās personas, kas ir bijuši VPD (79 gadījumi; 19%).

Notiesātās personas, kas sodītas par dzimumnoziegumiem, ir izdarījušas dažāda veida dzimumnoziegumus. **Gandrīz katrā ceturtajā gadījumā (23%) likumpārkāpējs ir notiesāts par vismaz divu veida dzimumnoziegumu izdarīšanu. Visbiežāk izdarītais dzimumnoziegumi ir pavešanu netiklībā un/vai pamudināšana iesaistīties seksuālās darbībās (30% gadījumu).** Divdesmit četros procentos gadījumu dzimumnoziedznieks ir notiesāts par izvarošanu, 12% gadījumu likumpārkāpējs ir notiesāts par darbībām, kas klasificētas kā seksuālas vardarbība, bet 11% gadījumu personas ir notiesātas par seksuāla rakstura darbības ar personām, kuras nav sasniegušas sešpadsmit gadu vecumu.

Vairums no likumpārkāpējiem dzimumnoziegumus bija veikuši pret nepilngadīgām personām – **7 no 10 cietušajiem, pret viņiem vērstā dzimumnozieguma izdarīšanas brīdī, bija nepilngadīgi.**

Krimināllikums paredz atšķirīgas sankcijas, kas saistīts ar izdarītā noziedzīgā nodarījuma veidu un smagumu. Tāpēc pētījumā apsekotās dzimumnoziedznieku grupās ir atšķirīgs izdarīto dzimumnoziegumu īpatsvars. **Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto un pilnu brīvības atņemšanas sodu izcietušo grupā vairāk kā pusē gadījumu dzimumnoziedznieks bija notiesāts par izvarošanu** (39 no 64 gadījumiem nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto grupā un 34 gadījumi no 65 pilnu brīvības atņemšanas termiņu izcietušo grupā. **Ar piespiedu darbiem notiesāto grupā lielāks bija to likumpārkāpēju īpatsvars, kas notiesāti par seksuālām attiecībām ar personu, kas nav sasniegusi 16 gadu vecumu. Nosacīti notiesāto grupā visizplatītākais dzimumnoziegums bija netiklu darbību veikšana.**

Arī neseksuāla rakstura vardarbība nav vienlīdz izplatīta visās četrās notiesāto grupās – **nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto un pilnu termiņu izcietušo dzimumnoziedznieku grupās neseksuālās vardarbības rādītāji ir augstāki.** Nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto grupā, līdztekus dzimumnoziegumam, 29% gadījumu ir izdarīts noziedzīgs nodarījums, kas ir saistīts ar neseksuālu vardarbību (27 no 93 gadījumiem). Pilnu termiņu izcietušo dzimumnoziedznieku grupā neseksuālā

vardarbības rādītājs ir 23% (18 no 79 gadījumiem), t.i., gandrīz katrs ceturtais dzimumnoziedznieks no šīs grupa bija notiesāts arī par vardarbības pielietojumu vai vardarbības draudiem. Dzimumnoziedznieki, kas bija nosacīti notiesāti vai kuriem bija piespriests piespiedu darbs, retāk bija veikuši neseksuāla rakstura vardarbību – sodu par neseksuāla rakstura vardarbību saņēma 6% nosacīti notiesāto (10 no 162 gadījumiem) un mazāk kā viens procents ar piespiedu darbiem notiesāto (1 no 72 gadījumiem).

Vēl viens rādītājs, kas raksturo izlasē iekļautos dzimumnoziedzniekus, ir iepriekšējo sodāmību rādītāji. **Vairākums dzimumnoziedznieku nav iepriekš sodīti (57%)**. Divdesmit vienā procentā gadījumu dzimumnoziedzniekam ir viena iepriekšēja sodāmība, bet 22% gadījumu likumpārkāpējam ir divas vai vairāk iepriekšējas sodāmības. Tikai **neliela daļa no dzimumnoziedznieku iepriekš izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir saistīti ar seksuālā vai neseksuāla rakstura vardarbību** - 16 gadījumos (5.4%) notiesātais bija jau iepriekš sodīts par dzimumnozieguma izdarīšanu, bet 31 gadījumā (10,5%) dzimumnoziedznieks iepriekš bija sodīts par neseksuāla rakstura vardarbības veikšanu.

Izpētes viens no galvenajiem uzdevumiem bija raksturot dzimumnoziegumu recidīvu. Veiktā analīze parāda to, ka tikai neliela daļa notiesāto dzimumnoziedznieku izdara jaunus dzimumnoziegumus (17 no 406 gadījumiem; 4,2%), t.i., tikai katrā 24 gadījumā ir ierosināts jauns kriminālprocess par dzimumnozieguma izdarīšanu.

Analizējot dzimumnoziegumu recidīvu ierobežotā laika periodā, var konstatēt, ka:

- astoņos gadījumos persona izdarīja jaunu dzimumnoziegumu pirmā gada laikā, kas sastāda 2% no apsekotajiem gadījumiem (apsekoti 348 gadījumi);
- trīspadsmit gadījumos persona izdarīja jaunu dzimumnoziegumu trīs gadu periodā no riska iestāšanās brīža, kas sastāda 6% no apsekotajiem gadījumiem (apsekoti 214 gadījumi).

Savukārt **neseksuāla rakstura vardarbīgus noziegumus izlasē iekļautie likumpārkāpēji ir izdarījuši biežāk kā jaunus dzimumnoziegumus**. Deviņi procenti no apsekojamiem izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbības pielietojumu vai draudiem, t.i., katrā 11 gadījumā notiesātais riska mērīšanas periodā izdarīja vardarbīgu neseksuāla rakstura noziegumu.

Analizējot neseksuālās vardarbības gadījumu īpatsvaru viena un trīs gadu periodā, var secināt, ka:

- deviņpadsmit gadījumos persona izdarīja vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu pirmā gada laikā, kas sastāda 5% no apsekotajiem gadījumiem (apsekoti 348 gadījumi);

- trīsdesmit vienā gadījumā persona pastrādāja vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu trīs gadu periodā no riska iestāšanās brīža, kas sastāda 14% no apsekotajiem gadījumiem (apsekots 191 gadījums).